359: Yatsı Namazının Son vakti

Tarık Ebu Abdullah

8 Ağu, 2017

https://ilimvecihat.com

SORU

Selamun aleykum hocam, Pazartesi günü geçici olarak bir yerde çalışmak istiyorum, borcum var ödemek istiyorum. Günde 5 saat calışacağım. Meşakatte öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı cem edilebiliyor diye biliyorum, ilk önce namazları vaktinde kılabilir miyim diye soracağım şayet buna izin vermez sadece bir molaya izin verirse ne yapmam uygun olur, kâfire taviz verir gibi bir vaziyette olmaktan hoşlanmıyorum ama Allah'ın bu konuda ruhsatı varsa ruhsatı da kullanmak istiyorum. Henüz Almanya'da ikamet ediyorum, çalışacağım yerde bir almanın yeri. Ayrıca yatsının vakti ne zamana kadardır gece yarısı sona eriyor diyor bazıları bir hadise dayanarak, bunu da bir hesapla yapıyorlar ama sahabe zamanında böyle bir hesap nasıl yapılıyordu ki, yatsının gece yarısı geçmeyecek şekilde geciktirmek müstehaptır, sahabe de gece yarısını tespit etmesi için saat yoktu, havaya bakarak mı gece yarısı tespit ediliyordu? 4 mezhep yanılmıyorsam yatsı namazın vakti gerçek fecre kadardır diyor, hangisi doğru?

CEVAP

Aleykum selam ve rahmetullahi ve berekatuhû. Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a, salât ve selam efendimiz Rasûlullah'a, ehli beytine, ashabına ve yolunu takip eden mü'minlere olsun.

Birinci soruna gelince namazlarda asıl olan vakitlerinde kılınmalarıdır. Allah *(subhanehu ve teâlâ)* şöyle buyuruyor:

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

"Namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır"

Dolayısıyla Müslüman durum ne olursa olsun namazları vakitlerinde kılmaya özen göstermelidir. Ama vakitleri korumaktan engelleyen bir meşakkat söz konusu olursa öğle-ikindi ve akşam-yatsı namazların cem edilmesi caizdir. İmam Muslim *(rahimehullah)*'ın tahriç ettiği hadiste ibni Abbas *(radıyallahu anhuma)* şöyle diyor:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا بِالْمَدِينَةِ فِى غَيْرِ خَوْفٍ وَلاَ سَفَرٍ. قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ فَسَأَلْتُ سَعِيدًا لِمَ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَالَ سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ كَمَا سَأَلْتَنِى فَقَالَ أَرَادَ أَنْ لاَ يُحْرِجَ أَحَدًا مِنْ أُمَّتِهِ

İbni Abbas *(radıyallahu anhuma)* "Râsulallah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medine'de hiç bir korku ve sefer yokken öğle ile ikindiyi cem etti" dedi.

Ebu Zubeyr “Ben Said'e “bunu acaba niçin yaptı” diye sordum.” Said: “Ben de senin sorduğunu ibni Abbas'a sordum, bana “Râsulallah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinden hiç bir kimseyi meşakkate sokmamak istedi” dedi.”

Ve İmam Taberani *(rahimehullah)* hadisi ibni Mesud *(radiyallahu anhu)* yoluyla merfu tahriç etmiştir.

عن عبد الله بن مسعود قال جمع رسول الله صلى الله عليه و سلم بين الاولى والعصر وبين المغرب والعشاء فقيل له في ذلك فقال صنعت هذا لكي لا تحرج امتى

Rivayet edildiğine göre ibni Mesud *(radiyallahu anhu)* şöyle demiştir: “Râsulallah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* öğle ve ikindiyi ve akşam ve yatsıyı cem ederek kıldı. Kendisine *(sallallahu aleyhi ve sellem)*’e bunun sebebi sorulduğunda ***“ümmetime meşakkat olmasın diye böyle yaptım”*** dedi.

Şeyh Albani “Abdullah ibni Abdulkuddus hariç ravileri sikadır der”. İbni Abdulkuddus’u ibni Hibban “sikadır” demiştir. İbni Hacer *(rahimehullah)* İmam Buhari *(rahimehullah)*’ın onun için “o aslında sadukdur, şu var ki zayıf ravilerden rivayet eder” dediğini nakleder. Ama İmam Ebu Davud ve İmam ibni Main *(rahimehumallah)* zayıf ravi olduğunu söylemişlerdir. Heysemi ibni Mesud hadisi için şöyle der: “Senedinde Abdullah bin Abdulkuddus vardır. Onu İbni Main ve Nesei zayıf görmüşlerdir, ibni Hibban sika görmüştür ve Buhari saduktur ancak şu var ki zayıflardan rivayet eder demiştir. Ben derim ki: Bu hadisi Ameş’ten rivayet etmiştir. Ameş ise sikadır.”

Bunun için ibni Hacer Feth’inde ve Şevkani Neyl’inde hadisin sıhhatini takviye etmişlerdir. Muasırlardan da Albani hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Allah-u Alem.

Ebu Abdullah ez-Zerkani *(rahimehullah)* Muvatta şerhinde şöyle der: “İmamlardan bir topluluk hadisin zahiriyle amel etmişlerdir ve bir hacetten ötürü namazların cem edilmesine adet edinmeme şartıyla mutlak cevaz vermişlerdir. İbni Sirin, Rabi, Eşheb, ibni Munzir, Kaffal el-Kebir ve Hadis ehlinden bir topluluk böyle demişlerdir. Delilleri Muslim’de geçen Said bin Cubeyr’in ibni Abbas’tan rivayet ettiği hadistir. Ve Nesei’nin Amr bin Herim yoluyla tahriç ettiği eserde Ebu Şasa ibni Abbas’ın Basra’da öğle ve ikindiyi ve akşam ve yatsıyı beraber kıldığını ve bunu bir meşguliyetten ötürü yaptığını rivayet eder. Abdullah bin Şakik’in rivayetinde ise ibni Abbas’ın meşguliyeti verdiği hutbenin olduğu geçiyor. İkindi namazından sonra yıldızlar çıkıncaya kadar hutbe vermiş sonra akşam ile yatsıyı cem etmiştir.”

İmam ibni Teymiyye ve ibni Munzir *(rahimahumallah)*'ın tercihi de bu yöndedir. İmam ibni Teymiyye *(rahimehullah)* şöyle der: "İşçiler ve çiftçiler namazın kendi vaktinde meşakkat ile karşılaştıklarında, mesela kılacakları namaz için temizlenmek ve abdest almak üzere gidecekleri su uzakta olduğu zaman ve bundan ötürü yaptıkları işin bazısı bozulacaksa, o zaman ortak vakitte namazları cem ederek kılmaları caiz olur. Bundan daha güzeli öğle namazını ikindiye yakın bir vakte kadar erteleyip öğlenin son vaktinde ve ikindinin ilk vaktinde cem ederek ikindiyle beraber kılmak olur."

Gördüğün gibi İmam ibni Teymiyye *(rahimehullah)* hacetten ötürü ceme cevaz verse de sonuna kadar namazların asıl vakitlerini korumaya azimli olmayı tavsiye ediyor.

Binaen aleyh sana tavsiyem namazlarını vakitlerinde kılmanı son hadde kadar muhafaza etmendir. Bildiğim kadar iş yerlerinde zaten ana mola saatleri dışında kısa molalara izin veriliyor. Cahillerin sigara veya kahve molası dedikleri şeyler. Dolayısıyla senin de sadece farzları kılarak ve bunları da huşuna zarar vermeyecek surette hafif tutarak namaz için kısa bir zaman uzaklaşmana işverenin mani olmayacağını zannediyorum. Ama namazlarını vaktinde kılmaya asla imkân yoksa adet edinmeme şartıyla cem etmen caiz olur. Allah-u Alem.

İkinci soruna gelinci ulemanın yatsı namazın son vakti hususunda iki görüşü vardır. Ulemadan bir taife yatsı namazının vakti gecenin üçte birinin sonuna kadar devam eder demiştir ve diğer taife gecenin yarısının sonuna kadar devam eder demiştir. İlk görüş Ömer *(radiyallahu anhu)*'dan, Ebu Hureyre *(radiyallahu anhu)*'dan, Ömer bin Abdulaziz'den, İmam Malik'ten, yeni görüşü olarak İmam Şafii'den ve bir rivayete göre İmam Ahmed'ten ve Ebu Hanife'den rivayet edilmektedir. İkinci görüş İmam ibni Mubarek'ten, İmam Sevri'den, İmam İshak'tan, Ebu Sevr'den, eski görüşü olarak İmam Şafii'den, ibni Hazm'dan ve bir rivayete göre İmam Ahmed'ten rivayet edilen görüştür.

İki görüşten racih olan şu hadislerin varlığı sebebiyle ikincisidir. İmam Muslim *(rahimehullah)*'ın Abdullah bin Amr *(radiyallahu anhu)*'dan tahriç ettiği hadis:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: إِذَا صَلَّيْتُمُ الْفَجْرَ فَإِنَّهُ وَقْتٌ إِلَى أَنْ يَطْلُعَ قَرْنُ الشَّمْسِ الأَوَّلُ ثُمَّ إِذَا صَلَّيْتُمُ الظُّهْرَ فَإِنَّهُ وَقْتٌ إِلَى أَنْ يَحْضُرَ الْعَصْرُ فَإِذَا صَلَّيْتُمُ الْعَصْرَ فَإِنَّهُ وَقْتٌ إِلَى أَنْ تَصْفَرَّ الشَّمْسُ فَإِذَا صَلَّيْتُمُ الْمَغْرِبَ فَإِنَّهُ وَقْتٌ إِلَى أَنْ يَسْقُطَ الشَّفَقُ فَإِذَا صَلَّيْتُمُ الْعِشَاءَ فَإِنَّهُ وَقْتٌ إِلَى نِصْفِ

اللَّيْلِ

Abdullah bin Amr *(radiyallahu anhu)*'dan naklen Nebıyyullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: ***"Sabah namazını kıldığınız vakit, o vakit ta güneşin ilk ışığı doğuncaya kadar devam eder. Sonra öğleyi kıldığınız vakit, o vakit ta ikindi oluncaya kadar devam eder. İkindiyi kıldığınız vakit, o vakit ta güneş sararıncaya kadardır. Akşam namazını kıldınız mı, onun vakti ta şafak kayboluncaya kadar devam eder. Yatsıyı kıldığınız vakit, o vakit de gecenin yarısına kadar devam eder."***

İmam Tirmizi *(rahimehullah)*'ın Ebu Hureyre *(radiyallahu anhu)*'dan tahriç ettiği hadis:

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِىُّ ـ صلى الله عليه وسلم ـ « لَوْلاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِى لأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُؤَخِّرُوا الْعِشَاءَ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِهِ

"Ümmetime ağır gelmiş olmasaydı yatsı namazını gecenin üçte birine veya yarısına kadar ertelemelerini emrederdim."

Hadisi verdikten sonra İmam Tirmizi *(rahimehullah)* şöyle diyor: "Ebu Hureyre hadisi hasen, sahihtir. Sahabe, Tabiin ve diğer ilim ehlinin ekserinin tercih ettiği de budur. Yatsı namazının ertelenmesini söylemişlerdir. Ahmed ve İshak da böyle demiştir."

Hadisi İmam Ahmed ve İmam İbni Mace *(rahiemhumallah)* da rivayet etmişlerdir.

Bu hadislerde yatsı namazının son vaktini gecenin üçte biriyle sonlandıran hadislere makbul bir ziyade vardır. O da vaktin gecenin yarısına kadar devam etmesidir. Ayrıca Abdullah bin Amr hadisinde vaktin nebevi lisan ile net tayini vardır. Dolayısıyla yatsı namazının son vakti gece yarısının çıkmasıdır. Allah-u Alem. Bundan sonra ulema yatsı namazı için bir zaruret vakti var mıdır yok mudur hususunda ihtilaf etmişlerdir. Zaruret vakti kişinin özürsüz olarak namazı ertelemesi caiz olmayan vakittir. Şayet özürsüz olarak namazını bu vakte kadar tehir ederse günahkâr olur. Özür sahibi mesela uyuya kalmış, unutmuş veya hayızlıktan temizlenmiş kadın gibi kişilerdir. Bu özründen dolayı namazı bu vakte kalmıştır ve zarureten o vakitte kılmaktadır.

Dört mezhep ve ulemanın cumhuruna göre yatsının zaruret vakti vardır ve ikinci fecrin doğmasına kadar devam etmektedir. Şafii ulemasından Ebu Said

el-Istahriy, ibni Hazm ve muasırlardan ibni Useymin'e göre yatsının zaruret vakti yoktur, yatsının son vakti ihtilafa göre gecenin üçte birinin geçmesi veya gecenin yarısıdır ve ondan sonra kılınan yatsı namazı kazadır.

Cumhur yatsının zaruret vaktinin varlığına İmam Muslim *(rahimehullah)*'ın Ebu Katade *(radiyallahu anhu)*'dan tahriç ettiği hadisi delil getirir.

لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ إِنَّمَا التَّفْرِيطُ عَلَى مَنْ لَمْ يُصَلِّ الصَّلَاةَ حَتَّى يَجِيءَ وَقْتُ الصَّلَاةِ الْأُخْرَى

"Uyku (sebebi ile namaz kaçırmak) da bir taksir yoktur. Taksir ancak başka namazın vakti gelinceye kadar namazını kılmayan kimsede vardır."

Bu hadis her namazın vaktinin bir sonraki namazın vakti girinceye kadar devam ettiğine delildir demişlerdir. Sabah namazı müstesna zira onun vaktinin güneşin doğmasıyla sona erdiği icmayla sabittir demişlerdir.

Ama doğrusu Ebu Katade *(radiyallahu anhu)* hadisinde yatsı vaktinin fecre kadar uzandığına delil yoktur çünkü hadis namaz vakitlerin tahdidine yönelik bir şey ifade etmiyor. Ancak her bir namazı onu takip eden namazın vaktine kadar kılanın namazda taksiri olmamış olduğunu ifade ediyor. Ama namazların vakitlerini tahdit etmiyor. Sabah namazın vakti icma ile bu hadisin manasına dâhil değildir. Çünkü İmam Muslim *(rahimehullah)*'ın Abdullah bin Amr *(radiyallahu anhu)*'dan tahriç ettiği hadiste Râsulallah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ***"Sabah namazını kıldığınız vakit, o vakit ta güneşin ilk ışığı doğuncaya kadar devam eder"*** diyerek sabah namazın vaktini güneşin doğmasıyla tahdit etmiştir. Bunun gibi yatsı namazın vakti de aynı hadisle tahdit edilmiştir ***"Yatsıyı kıldığınız vakit, o vakit de gecenin yarısına kadar devam eder."***

Ebu Katade hadisi dışında yatsı vaktini fecrin doğmasına kadar uzatacak olan bir delil de yoktur. Yatsı namazının vaktini konu almış olan tüm hadisler vaktini gecenin üçte biri veya gecenin yarısıyla tahdit etmişlerdir. Hanefi mezhebinin görüşüne delil gösterdiği Ebu Hureyre hadisi hariç. Buna göre Râsulallah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ***"Yatsının son vakti fecrin doğmasıdır"*** demiş. Lakin bu hadisin aslı yoktur. Hatta birçok Hanefi imamı bu hadisin delil getirilmesine itiraz etmişlerdir. Dolayısıyla yatsının zaruret vakti yoktur, gece yarısından sonra kılınan yatsı namazı eda değil kazadır görüşü güçlü bir görüştür. Ama cumhurun görüşünü takviye edecek bazı sahabe sözleri vardır:

Nafi bin Cubeyr şöyle demiştir: "Ömer *(radiyallahu anhu)* Ebu Musa *(radiyallahu anhu)*'ya şöyle yazdı: "İstediğin gece vaktinde yatsıyı kıl ve ondan gafil olma." Bu söze şöyle mana verilebilir: Yatsının vakti bütün gecedir lakin ihtiyar vaktini (gece yarısını) geçirme.

Ubeyd bin Cureyc şöyle demiştir: "Ebu Hureyre *(radiyallahu anhu)*'ya şöyle dedim: Yatsı namazında gevşeklik nedir? "Fecrin doğması" dedi." Bu söz de vaktin bütün gece olduğunu ancak gece yarısından sonra namazda bir taksirin hâsıl olacağını ifade edebilir.

Bu eserin ikisini de Ebu Cafer et-Tahavi *(rahimehullah)* Meani'l-Âsar'ında rivayet etmiştir. Mubarekfuri *(rahimehullah)* Tuhfe'sinde "ravileri sikadır" der.

Bu eserler Ömer ve Ebu Hureyre *(radıyallahu anhuma)* yanında yatsı vaktinin bütün gece olduğunu gösteriyor. Diğer hadisler doğrultusunda mana verdiğimiz zaman yatsı vaktinin bir ihtiyar vaktinden ve bir de zaruret vaktinden meydana geldiğine şahitlik ediyor.

Ve İmam ibni Teymiyye *(rahimehullah)* Şerhu'l-Umde'de şöyle der: "Ama idrak ve zaruret vaktine gelince o ikinci fecrin doğuşuna kadar devam etmektedir. Buna delil Yahya bin Adem'in ibni Abbas *(radıyallahu anhuma)*'dan rivayetidir. İbni Abbas *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "İkindi vakti girinceye kadar öğle vakti geçmez ve akşam vakti girinceye kadar ikindi vakti geçmez. Akşam vakti yatsıya kadar çıkmaz. Yatsı vakti de fecre kadar çıkmaz." Sahabeden bunun hilafına bir şey nakledilmemiştir." Sonra Ebu Katade hadisini zikredip şöyle diyor: "Bu hadis her namaz için bir sonraki vakit girinceye kadar vaktin devam etmesini gerektirir, sabah namazı hariç... Ama namazı bu vakte kadar (fecre kadar) ertelemek (özür sahibi olmayan için) caiz değildir."

Tabii buna sahabenin görüşü değil rivayeti hüccettir diyerek itiraz edilebilir. Ancak Ebu Hureyre *(radiyallahu anhu)* yatsı vaktinin gece yarısına kadar olduğunu ifade eden hadisin ravisi de olduğu gözden kaçmamalı. Ayrıca bu söze muhalif başka sahabe sözü de nakledilmemiştir. Bizim mezhebimize göre sahabenin fetvası onlardan sonra gelen herkesin fetvasından evvel gelir. İmam ibni Kayyim *(rahimehullah)* İlamu'l-Muvakkiin'de İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın fetva asıllarını açıklarken dediği gibi: "Ahmed'in fetva asıllarından ikinci asıl: Sahabenin fetvası. Eğer onların bazılarından, diğerlerin muhalefet ettikleri bilinmeyen bir fetva bulursa başkasına teveccüh etmez."

Hulasa:

Aslında gece yarısından sonra kılınan yatsı namazında ciddi bir ihtilaf yoktur.

Çünkü vakti ikinci fecrin doğmasına kadar uzatanlar bunu sadece özür sahibi için caiz görüyorlar ve özürsüz geciktirmiş olanın da günah işlediğini ve özürsüz tehirin istiğfara mucip olduğunu söylüyorlar. Vaktin gece yarısıyla son bulduğunu söyleyenler de gece yarısı geçmiş olsa da o vakte bırakmış olan için yatsı namazı acilen fecirden evvel kılmasını gerekli görüyorlar. Binaen aleyh iki görüş de namazın gece yarısından sonrasına tehir edilmesine cevaz vermiyor. Özürsüz tehir edenin masiyet işlemiş olduğunu ve fecirden evvel kılınması gerektiğinde de ittifak ediyorlar. Hanefi mezhebi hariç çünkü Hanefi mezhebinde ihtiyar ve zaruret vakti ayırımı yoktur. Yatsı namazının vakti tektir, o da ikinci fecre kadardır.

Binaen aleyh şüphesiz doğru olan yatsı namazının gecenin yarısından sonraya bırakılmasının caiz olmayışıdır. Ama bir özürden ötürü namaz gece yarısından sonraya kalmış ise her iki görüşe göre fecirden evvel kılınmalıdır. Bu namaz eda mıdır kaza mıdır ayrı ve kendi içinde teferruatı olan bir hususdur. Önemli olan müslümanın yatsı namazını gece yarısından sonraya bırakmamasıdır. Allah-u Alem.

Gece yarısının tespitine gelince, gece güneşin batmasıyla ikinci fecrin doğuşuna kadar olan vakittir. Gece yarısı da bu zamanın yarısıdır. Doğru, sahabe *(radiyallahu anhum)* hesap ederek gece yarısını tespit etmediler bilakis takdir ettiler. Ama zamanımızda saati yardımcı bir araç olarak alıp gece yarısını daha kolay takdir edebilirsin. Namaz vakitlerinde dakika hesapları yapmak zaten kendi başına bir musibettir. Ama bu başka bir konudur. Allah-u Alem.

Allah’a hamd ve Rasûlü Muhammed’e salât ve selam olsun. Davamızın sonu âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd etmektir.